

Mély-ég objektumok

április-május

Észlelő	Észlelés	Műszer
Bakos Gáspár (Budapest)	1	11,0 T
Babcsán Gábor (Budapest)	9	10,2 L
Berente Béla (Kocsér)	5	25,0 C
Cziniei Szabolcs (Pannonhalma)	1	15,0 T
Henriksson, Riku (Nauli, SF)	1	63,0 T
Ladányi Tamás (Balatonfűzfő)	1	8,0 L
Molnár Zoltán (Torda, RO)	2	19,0 T
Papp Sándor (Kecskemét)	3	24,4 T
Pia, Rämä (Antarekaa, SF)	1	45x160 B
Sami, Ranainks (Lapeenrashta, SF)	1	sz.sz.
Sápi Csaba (Kecskemét)	3	24,4 T
Simon Géza (Balatonfűzfő)	3	10,0 T
Szabó Gergely (Nagykőrös)	1	12,5 T

Április-május során összesen 13 észlelő 32 megfigyelést végzett.

Rövidítések: GX= galaxis, NY= nyílthalmaz, PL= planetáris köd, DF= diffúz köd, SK= sötét köd, LM= látómező, EL= elfordított látás, KL= közvetlen látás, T= Newton-reflektor, L= refraktor, C= Cassegrain-távcső, MC= Makszutow-Cassegrain-távcső, B= binokulár, M= monokulár, sz.sz.= szabadszemes észlelés, f= fotó.

A tavasz két hónapjának néhány igazán jó mély-eges éjszakáját szerencsére többen is kihasználták, így az ajánlati lista objektumairól — valamint a környezetükben található más objektumokról — számos igazán jól használható, feldolgozható megfigyelés érkezett. Külön elismerést érdemel Babcsán Gábor és Berente Béla, akiknek köszönhetően a nehezebbnek minősíthető objektumokról most a két távcsőkategóriának szinte maximális teljesítményét kihasználó kontrollanyag áll rendelkezésre.

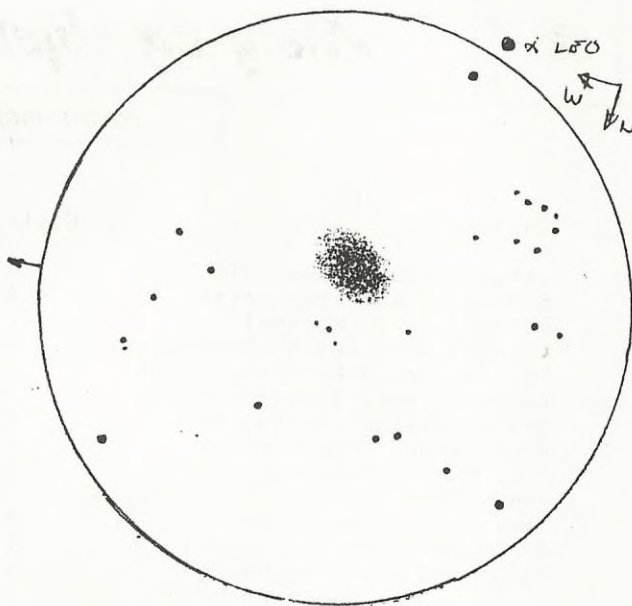
A rovat ismét új színfolttal gazdagodott a finn mély-ég észlelők jóvoltából. Riku Henriksson a Leo I galaxisról végzett megfigyelése (melyhez 63 cm-es Newton-reflektort használt) azzal a reménnyel kerül közlésre, hogy talán 1-2 éven belül hasonló "nagy távcsöves" magyar megfigyelésekről is hírt adhatunk... (Finn mély-eges barátaink működéséről l. a külön beszámolót!)

Végezetül arra kérem a mély-eges ajánlati listához objektumjavaslattal hozzájárulni kívánó észlelőket, hogy a javasolt objektumról egyúttal küldjék is be megfigyelésüket! Csak így tudok a jövőben javaslatot elfogadni. Erre jó példa, hogy Bakos Gáspár az NGC 4236 Dra GX-t javasolta a listára, és egyben be is küldte észlelését!

Leo I GX

63 T, 80x: Nagyon nagy elliptikus köd. Enyhén fényes a központban. Halvány csillagok mezőjében fekszik. Váratlanul fényesnek találtam a megpillantás utáni 30 mp-es észlelés (szemszoktatás) után. (Riku Henriksson

A Meteor 1992/1. számában olvashattunk Tom Pollakistól a Leo I GX sikeres észleléséről a Lokális halmaz megfigyelése c. fordításban. A cikk szerint a 10,1 magnitúdó fényességű, de kb. 11'x 8'-es, halvány felületi fényességű GX megpillantásához egészen extrém észlelési körülmények mellett (a közeli Regulust természetesen kirekesztve a LM-ből) talán 33 cm-esnél kisebb műszer is elegendő lehet.

63 T

80x

LM: 45'

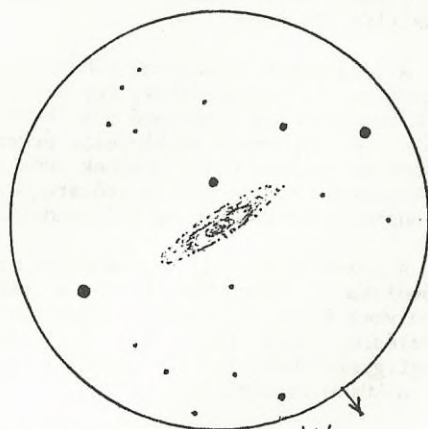
NGC 4236 Dra GX

10,2 L, 25x: Halvány, kb. 4/1 elnyúltságú fátyolként látszik. A központi rész KL-sal is megpillantható, míg a perifériákhoz EL kell. Nagyobb nagyítások nem hoznak újat. (Babcsán Gábor)

11,0 T, 32x: Nagyon halvány és nagy kiterjedésű GX. Csak EL-sal látszik jól a kis felületi fényesség miatt. Elnyúlt PA 335/155 irányban, söt, csomósodás érezhető benne, felülete inhomogén, különös megjelenésű. (Bakos Gáspár, Rákta-nya)

24,4 T, 70x: Nagyméretű diffúz GX, elliptikus, gyenge perifériákkal és alig sejtethető központi részszel. Az É-i peremen egy 13,5 magnitúdós csillag, kb. PA 340/160-ra. (Papp S.-Sápi Cs., Kocsér)

25,0 C, 94x: Elég nehezen észrevehető, hosszú, halvány derengés. Jellegzetes csillagív É-ről. Méretet alig lehet észrevenni, de KL-sal (a

24,4 T

70x

W - 38,5'

rajz szerint) kb. 5'-6'-nyi látszik. PA 330/150. (Berente Béla)

22'x5'-es (!) 9,9 magnitúdó összfényességű, a Leo I GX-hoz hasonlóan gyenge felületi fényességű GX. Kifejezetten jó átlátszóságú, vidéki éghoz ajánlható, a legkisebb távcsőátmérő 10 cm!

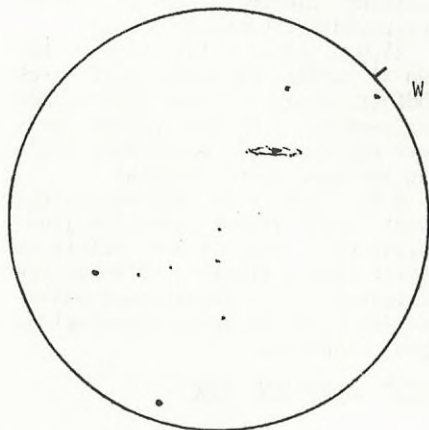
NGC 4128 Dra GX

10,2 L, 25x: Nem látszik. 131x: A KL/EL határon feltűnik, mint kicsiny, kb. 1'-es fényfolt. 175x: Könnyebb, oválisnak tűnik, de bizonytalan. (Babcsán Gábor, Dunabogdány)

24,4 T, 70x: Kicsi, de jól láthatóan elnyúlt, 1' körüli, kompakt ködfolt. 192x: Nagyjából K/Ny-i irányban 1/4 lapultságú GX, fényes központi magvidékkel. (Papp S.-Sápi Cs., Kocsér)

25,0 C, 134x: Kicsi, de elég fényes, 1/3 arányban elnyúlt GX. Fényes és kiterjedt (szintén megnyúlt) centrális régió látszik. (Berente Béla)

A 12,3 magnitúdó fényességű 1'-es köd nagyobb nagyítást és min. 10-15 cm átmérőt kíván. A 10,2 cm-es refraktorral és a 25,0 cm-es Cassegrain-távcsővel készített LM-rajzok szépen összevethetőek.

25,0 C

134x

23'

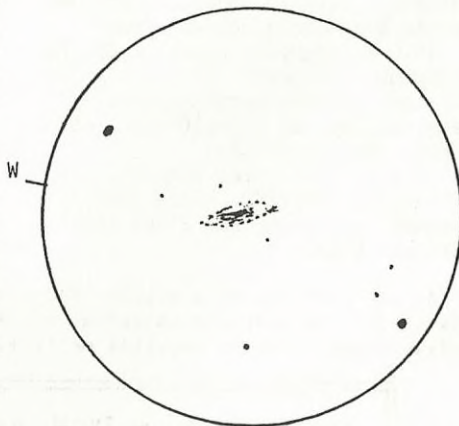
NGC 4526 Vir GX

10,2 L, 25x: Fényes, elég kicsi ködfolt, kb. 2/1 arányban megnyúlt. Félúton található a LM két fényes csillaga között. 131x: Ezzel a nagyítással a külső szegély is feltűnik, így kb. 4/1 arányban megnyúlt. (Babcsán G., Dunabogdány)

19,0 T, 150x: ÉNy-DK irányban megnyúlt, halvány felületű köd, amely azonban jól látható központi részt is tartalmaz. (Molnár Zoltán)

25,0 C, 134x: Fényes, elnyúlt GX, két 8,0 magnitúdós csillag között félúton. A 3'-4'-es ködfolt kb. PA 300/120 tájékon, 4:1 arányban lapult, jól látható kompakt centruma van. (Berente Béla)

Az NGC 4526 Vir GX 10,9 magnitúdós, 4'x1'-es, kis-közepes távcsövekkel is jól észlelhető ködfolt, az NGC 4535 GX-től kb. 35'-re fekszik DDK-re.

10,2 L
19,0 T

131x
150x

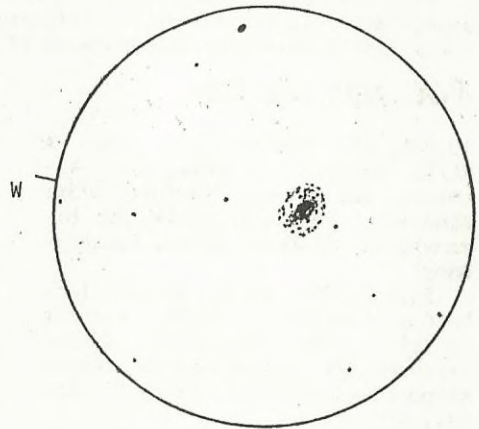
28'
22'

NGC 4535 Vir GX

10,2 L, 25x: Halvány és elég nagy méretű GX. Egyenletes fényű, központi magot nem látok. 131x: 2:1 arányban elnyúlnak tűnik É/D-i irányban, de összességében sokkal rosszabb látvány, KL-sal szinte "felfúvódik". (Babcsán Gábor)

25,0 C, 134x: Elég halvány, talán 3' körüli, de korongszerű kerek ködfolt, amely a közepe felé enyhén fényesedik. A GX ÉK-i pereme mellett egy kb. 13,0 magnitúdós csillag látszik. (Berente Béla)

A 9,9 magnitúdó összfényességű ködöt egyik vidéki észlelőnk javasolta, kár, hogy ő sem küldte be rajzát vagy leírását a különben nem túlzottan nehéz láthatóságú objektumról. A köd 10 cm-es távcsővel jó égnél elérhető.

25,0 C 134x 23'

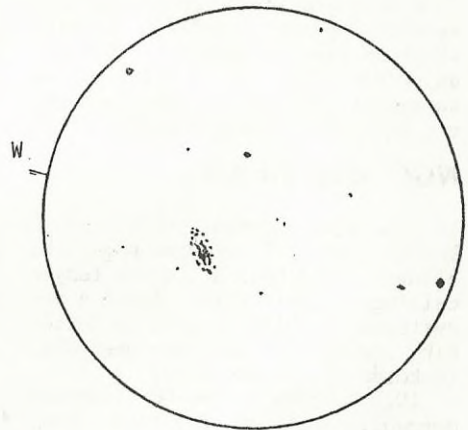
NGC 4697 Vir GX

8,0 L, 43x: Könnyen felismerhető, enyhe intenzitáskülönbséggel. 120x: majdnem kerek, de a belső tartomány K-i része kissé fényesebbnek tűnt. Finom átmenet a mag és a perem között. (Ladányi Tamás)

10,0 T, 67x: Nagyon halvány ködfolt. Alakját félhordszerűnek láttam, K-Ny-i irányú lapultsággal. A szürkés, diffúz objektum centruma mintha D-re lenne. (Simon Géza)

19,0 T: Megnyúlt objektum DNy/ÉK irányban, központi része elég jól látható. Az ÉK-i perem mellett halvány csillag, de a perifériák diffúzzak. (Molnár Zoltán)

25,0 C, 134x: Elég kompakt, kissé elnyúlt (DNy/ÉK), közép felé fényesedő objektum, kb. 2'-es lehet. (Berente Béla)

25,0 C 134x 23'

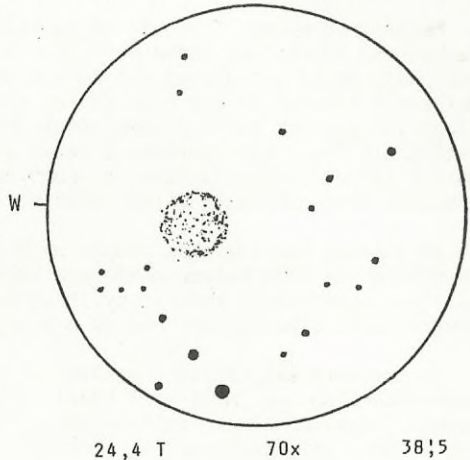
Az NGC 4697 Vir GX a kisebb távcsövekkel (az RDC szerint 5,5 L-el, 20x-ossal!) is elérhető objektum. Még Párizsból is észlelték, 9,5 cm-es refraktorral, 100x-os nagyítás mellett.

**Számunk a Középletterező Rt.
támogatásával készült**

NGC 5897 Lib GH

24,4 T, 70x, 25,0 C, 134x: Váratlan megjelenésű, nagy kiterjedésű, halvány, ködös fénylés. Szokatlanul nagy, homogén szerkezetű, első pillantásra nehéz KL-sal kivenni a teljesen "GX-szerű" látvány mibenlétét. 24,4 T-vel a szem szoktatása után a GH centrumában néhány csillag észrevehető, EL-sal pedig szinte bontáshatárúnak tűnt, de ezt a nagyítás 192x-esig történő fokozása, majd a 25,0 C-vel 134x-esnél történt észlelés sem igazolta. Nehéz, gyenge felületi kontrasztú objektum, még a vidéki égi háttér mellett sem emlékeztet a GH-ok klasszikus látványára. (Berente B., Papp S., Sági Cs., Kocsér)

Meglepő, hogy az RDC szerint 5,5 cm-es, 20x-os nagyítású refraktor elegendő a 8,4 magnitúdós és 7'-es objektum megpillantásához, míg felbontásához 32,0 cm-es reflektor és 80x-os nagyítás szükséges, igen jó égi háttérrel.

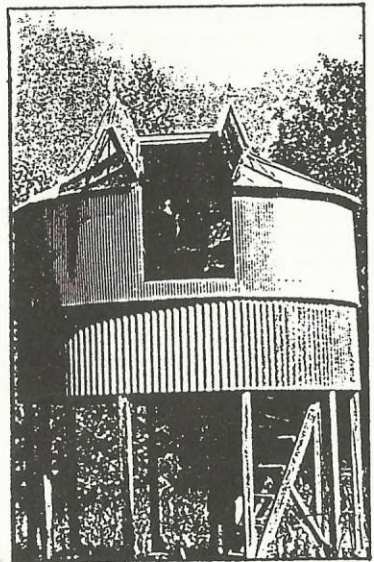

PAPP SÁNDOR

A finn mély-ég szekció

A finn mély-ég észlelők munkájáról mindaddig csak az Ursa Csillagászati Egyesület Ursa Minor c. kiadványából értesülhettünk. Nemrégiben Riku Henrikssontól kaptunk egy rövid tájékoztatót, melyet most ismertetünk észlelőinkkel és olvasóinkkal.

A finn mély-ég szekció az Ursa Csillagászati Egyesületen belül működik. Az Ursa eredetileg a Helsinkiben élő amatőröket fogta össze, azonban mára országos szervezetté vált. A mély-ég szekciót 1985-ben alakítottuk, de 1987-ig elég gyengén működött. Ekkor számos új tag kapcsolódott be a munkába, ami jelentős fejlődést hozott. Korábban csak maroknyi észlelő rajzolgatta a mély-ég objektumokat, ma már vannak olyanok, akik pl. gömbhalmazok, galaxisok, reflexiós ködök megfigyelésére specializálódtak. A finn észlelők többsége kis és közepes távcsövekkel dolgozik, de néhányan hozzájutnak komoly teljesítményű amatőr műszerekhez is. A mellékelt felvétel Risto Heikkilä (a mély-ég szekció előző vezetője) magáncsillagvizsgálóját ábrázolja, melynek főműszere egy 36,8 cm-es Newton-reflektor.

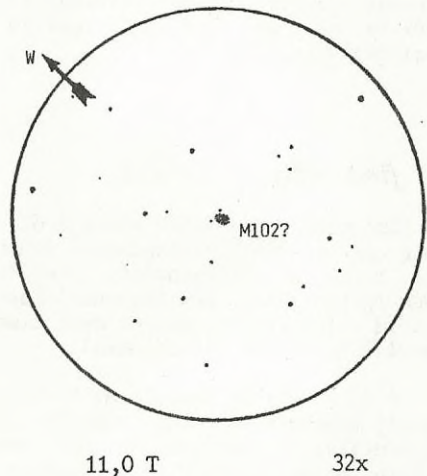
Messier Klub

Az M102 rejtélye

A Messier-katalógus 1780-as kiegészítése után Messier kollégájától, Méchaintól kapott még három objektumról híreket. Bár nem ellenőrizte az adatokat, mégis listájához csatolta a három objektumot. Ekkor következett Messier balesete, és így nem tudta ellenőrizni barátja észleléseit. O. Gingerich így írt erről A Messier-albumban: "Messier, aki mindig empirikus megfigyelő volt, nem szerette a sebészek elméletét és művészetét, különösen amikor Valdajou újra eltörte a combját, hogy jobban összeillesse." E krabeli orvostudományi kitérő után nézzük, mi lett az M102 további sorsa!

Az 1784-es katalógusban csupán az M101-hez vannak megadva koordináták, az M102 és az M103 helyén mindössze szóveges útmutató található. Az M103 teljesen egyértelmű, kedvelt nyílthalmazaink egyike. Az M102 mellett a következőket olvashatjuk: kód az o Boo és az i Dra között.

Az említett két csillag közötti rektaszcenzió az M101-gyel közel azonos deklinációnál találhatóunk egy kisebb galaxiscsoportot. Ebből két galaxis lehet elég fényes ahhoz, hogy a 18. századi kis refraktorokkal észre lehessen venni. Az NGC 5907 fényes, 10,4 magnitúdós galaxis, azonban eléggé nagy, 11'x 0,6-es mérete miatt nehéz objektum! Ilyen vékony fényfonalat bizonyára könnyen elmulaszthatott Messier és Méchain. Az NGC 5866 már ígérete-sebb jelölt, bár négytized magnitúdóval halványabb. Kompakt, 2,9x1,0 méretű foltocska, könnyen észrevehető. (Bakos Gáspár egy ráktanyai észlelőhétvégén megpróbálkozott az észleléssel, az M102-ről készített rajza mellékelten látható.)

Ennek az okfejtésnek ellentmond Méchain levele, mely szerint a zavart térképhiba okozta. Levele 1786-ban német nyelven meg is jelent nyomtatásban! Érdekes viszont, hogy mindezek ellenére Messier saját katalóguspéldányában nem javította ki az M102-t, sőt kézzel utólag odaírt pozícióadatokat szerepelnek benne! Ezeket a megjegyzéseket 1790 tavaszán írta bele a katalógusba, pedig ekkor az állítólagos térképhiba már ismert volt!

Igen hasznos lenne, ha többen is szemügyre vennék ezt a területet a legkülönbözőbb méretű távcsövekkel. Az M102 léte mellett szól az is, hogy az M101-től Ny-ra található, így az égbolt forgása során az M101 után kerülhetett a látómezőbe! Mindmáig szokás így keresni objektumokat!

NAGY ZOLTÁN ANTAL